

TESTIRANJE RADNE SPOSOBNOSTI LIPICANACA

Marijana Levaković, Mirjana Baban, I. Kuna, T. Rastija,
M. Čačić, P. Mijić

Sažetak

Ispit radne sposobnosti lipicanaca provodi se kod mladih pastuha i kobila u dobi od tri godine i starijih grla. Prije polaganja ispita radne sposobnosti, pastusi se kao mlada grla pregledavaju s obzirom na podrijetlo i fenotip, te se vrši izmjera, ocjena i odabir potencijalnih perspektivnih rasplodnih pastuha, jer se ocjenjuju samo čistokrvna lipicanska grla. Lipiscanci u prvom dijelu ispita radne sposobnosti u vožnji moraju zadovoljiti kriterije u kretnjama na vrijeme: korak – 6 km/sat, radni kas – 13 km/sat, oštar kas – 17 km/sat. Sva grla koja zadovolje ovaj kriterij mogu nastaviti ispit radne sposobnosti u dresuri. Ocjenjuje se poletnost, ako su u pitanju dvije životinje uparenost, savitljivost, poslušnost, preciznost izvođenja zadanih radnji. Nakon pozitivno ocijenjenog temeljnog ispita radne sposobnosti mladih grla počinje testiranje u sportu. Testiranje lipicanaca u jahačkoj sportskoj dresuri odvija se u kategorijama P, A, L, M i S. Zaprežna natjecanja su podijeljena u tri faze, tako da prvu čini najteža disciplina iz dresure, drugu najzahtjevnija disciplina maratonske vožnje, a treću vožnja u parkuru kroz čunjeve.

Ključne riječi: ispitivanje radne sposobnosti, lipicanac, testiranje grla, zaprežni sport

Uvod

Radna sposobnost konja dobiva se mjerenjem njegove snage, brzine i izdržljivosti. Kako bi dobili snažnog i izdržljivog lipicanca, uzgajivači bi

---

Rad je izvod iz diplomskog rada Marijane Levaković „Ispitivanje radne sposobnosti lipicanskih konja“, obranjen na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku.

Marijana Levaković, Mirjana Baban, T. Rastija, P. Mijić, Poljoprivredni fakultet, Trg Sv. Trojstva 3, HR-31000 Osijek, Hrvatska; I. Kuna, Državna ergela lipicanaca Đakovo, A. Šenoa 45 HR-31440 Đakovo, Hrvatska; M. Čačić, Hrvatski stočarski centar, Pododjel za uzgoj i selekciju konja, Ilica 101, HR-10000 Zagreb, Hrvatska.

morali primijeniti metode selekcije koje se temelje na poznavanju radne sposobnosti konja. Ocjena radne sposobnosti konja predstavlja osnovu suvremenog uzgoja. Osnovni preduvjet za pravilno utvrđivanje radne sposobnosti konja priprema je grla za ispitivanje. Priprema se sastoji u sistematskom treningu u radu, karakterističnom za svaku pasminu. To je naročito važno za pastuhe, a i za kobile koje se koriste za rasplod i rad. Različito pripremljeni konji mogu dati i različite rezultate, koji ne moraju biti stvarni. Ako rezultate postignute ispitivanjem treniranih konja usporedimo s rezultatima dobivenim ispitivanjem radne sposobnosti nedovoljno treniranog grla, ocjena će sigurno biti u korist prvoga, premda njegova objektivna vrijednost može biti sasvim suprotna. Radna se grla ne moraju prethodno podvrgavati specijalnom treningu, jer su već tim, što svaki dan rade, pripremljena za ispit.

Važan čimbenik pravilne ocjene konja jest vremenska i prostorna udaljenost. Ispitivanje konja mora se vršiti na dovoljno dugim razdaljinama i dovoljno dugo vrijeme kako bi se istakle međusobne razlike konja i njihova izdržljivost. Bitni elementi svakog rada životinje jesu: snaga životinje, brzina kojom ta životinja radi, izdržljivost i volja za rad. Vanjski uvjeti koji mogu utjecati na rad su: klima i vrijeme, zatim jahač ili vozač i način rada. Meteorološki uvjeti dana, u kojem se vrši ispitivanje, mogu pozitivno, a i negativno utjecati na postignute rezultate. Učinak u radu znatno opada s povećanjem temperature, i što je opterećenje veće, to je i utjecaj temperature jači. Lagani povjetarac povoljno utječe na rad, a laka kiša ne djeluje osobito na izdržljivost i razvijanje snage konja u radu. Promjene, koje nastaju u tijelu tijekom rada, odnose se na brzinu pulsa, disanja, temperaturu tijela, opadanje težine, smanjivanje apetita, a osim toga pojavljuje se drhtanje mišića i znojenje. Težak rad prethodnog dana smanjuje snagu konja, a isto tako i duži nerad negativno utječe na radnu sposobnost konja, jer konj nije u treningu. Pravilna hranidba također utječe na radnu sposobnost grla. Osim toga pravilan rad i način treniranja vozača ili jahača u velikoj mjeri utječu na radnu sposobnost konja.

Prema Programu uzgoja konja u Hrvatskoj sa stručnim uputama za provedbu (Baban i sur. 1998) i uzgojnim programima za lipicansku pasminu (Baban i sur. 2004., Mandić 1999) kod većine pasmina konja, kao i spolova, ocjenjuju se i u performace i progenom testu svojstva kao što su eksterijer, interijer, temeljni ispit radne sposobnosti mladih grla, plodnost, a kao daljnje ispitivanje radne sposobnosti rezultati s natjecanja. Prije negoli polažu ispit radne sposobnosti pastusi se kao mlada grla pregledavaju s obzirom na

podrijetlo i fenotip, te se vrši odabir potencijalnih perspektivnih rasplodnih pastuha. Tako odabrana grla dobivaju uvjetno dopuštenje za opasivanje u najmanje jednoj pripusnoj sezoni i na najmanje pet kobila. Takav sustav omogućava da već nakon pozitivno ocijenjene radne sposobnosti određeni pastuh ima svoje potomke u prvoj fazi testa (ocjena podrijetla i fenotipa mladog grla). Nakon pozitivno ocijenjenog temeljnog ispita radne sposobnosti mladih grla počinje testiranje u sportu. Kada potomci završe temeljni ispit radne sposobnosti s obzirom na rezultate, pastuh dobiva trajnu dozvolu za korištenje u rasplodu (prva faza progenog testa). Ispitom radne sposobnosti najbolje se i najtočnije utvrđuje pravilnost i jednoličnost rada fizioloških funkcija organa tijela, reakcija tijela na visoko postavljene radne napore i zadatke, koji postavljaju velike zahtjeve na rad srca, pluća, mišića, živaca i drugih važnih organa. Utvrđuje se stupanj izdržljivosti i radne sposobnosti pod različitim utjecajima okoline. Ispitom ocjenjujemo i utvrđujemo kondiciju pojedinog grla, njegovu sposobnost reakcije na prirodno i umjetno postavljene vanjske utjecaje i velike napore i produktivnost, te se time dobiva unutar jedne pasmine jasna slika unutrašnje vrijednosti grla i utvrđuje se granica do koje se može ići kod postavljanja krajnjih i visokih napora i zadataka u radu i produktivnosti.

Način testiranja radne sposobnosti lipicanaca u Hrvatskoj

Izvršen je pregled, ocjena i klasiranje, tj. odabir rasplodnih lipicanskih pastuha prema međunarodnom modelu za lipicansku pasminu. LIF je propisao upute za ocjenjivanje lipicanskih konja i selekciju. Ocijenjeni su samo čistokrvni lipicanski pastusi, dakle s poznatih 5 generacija predaka. Predvedeni pastusi su izmjereni, a fotografija svakog pastuha je priložena ocjenjivačkoj listi (tablica 1). Prvi dio koji donosi maksimalno 50 bodova odnosi se na ukupni dojam. U listi su navedene najveće ocjene koje grlo može dobiti (odnosi se na uzgojni tip, spolni izražaj, konstituciju – građu, skladnost i proporcije, te razvijenost i mišićavost). Građa tijela donosi maksimalna 34 boda, a odnosi se na građu glave i vrata, grebena, leđa i sapi. Ocjenjuju se pojedinačno grudni koš, želudac i prsa. Nadalje slijede zadnji trup i genitalije. Posebno se ocjenjuju prednje noge, zadnje noge i kopita. Kretanje se odnose na hod i kas, a nose maksimalnih 16 bodova, što je ukupno 100 bodova. Osim bodova, u ocjenjivačke liste unose se dobre osobine koje su izražene kod pastuha, te značajne naslijeđene i stečene greške. Pastusi ocijenjeni s 81 – 100 bodova koriste se u elitnim uzgojima, dok se A klasa (71 – 80 bodova) odnosi

na kvalitetan uzgoj u udrugama (Baban i sur. 2005). Ispit radne sposobnosti organizira se jednom godišnje za lipicanska grla u dobi od tri godine i starijih grla. Ispit se polaže u vožnji jednoprega ili dvoprega ili u jahaćoj dresuri. Od 1999. do danas je ispit radne sposobnosti položilo 126 lipicanaca.

Tablica 1. - OCJENJIVAČKA LISTA KOJA SE ODNOSI NA EKSTERIJER I KRETNJE PREMA KOJOJ SE VRŠI BODOVANJE LIPICANSKIH PASTUHA
Table 1. - ASSESSMENT LIST FOR THE EXTERIER AND DIFFERENT WALKS IN JUDGING LIPIZZANER STALLIONS

Što se ocjenjuje - What is assessed?	Najveća ocjena The top marks	Ocjena Mark
Ukupni dojam - Total impression		
Uzgojni tip - Breeding type	12	
Spolni izražaj - Sex expresion	10	
Konstitucija - građa - Costitution - built	10	50
Skladnost i proporcije - Harmoniousness and proportions	10	
Razvijenost i mišićavost - Developement and muscularity	8	
Građa tijela - Body structure		
Glava i vrat - Head and neck	4	
Greben, leđa, sapi - Withers, back, crupper	5	
Grudni koš, želudac, prsa - Thorax, stomach, chest	5	
Zadnji trup i genitalije - Back end and genitals	6	34
Prednje noge - Front legs	5	
Zadnje noge - Hind legs	5	
Kopita - Hoofs	4	
Kretnje - Walks		
Hod - Walk	8	16
Kas - Trot	8	
Ukupna ocjena - Total mark:		100

Dosadašnji rezultati testiranja radne sposobnosti lipicanaca u Hrvatskoj

Kod lipicanaca kao jedne od tipičnih vozniha pasmina konja, naglasak se stavlja na vožnju u zapregama, ali i dresurno jahanje. Testiranje pogodnosti

konja za jahanje i test vožnje zaprege (jednoprega ili dvoprega) provode se u kategoriji početne dresure ("P") prema Nusholu i sur. (2000). Postignuto vrijeme na ispitu je jedan od važnih pokazatelja, a uz njega, prema pravilniku, ocjenjuje se pokret, korektnost izvođenja radnji, poslušnost, ujahanost, temperament i poletnost. Kod zaprežnih lipicanaca eksterijer, interijer, rasplodna sposobnost ocjenjuju se po uobičajenom modelu, dok se ocjena vlastite sposobnosti u vožnji provodi sukladno pravilniku. U testni list unosi se tablica ocjene, zapažanja i primjedbe s treninga. Ocjenjuje se: korak, kas, ojačani kas (što podrazumijeva takt, tempo, uparenost), utreniranost te ukupni dojam zaprege. Provjere zaprega jedan su dio ispita koji se provodi prema uputi sudaca. Kontrola zaprega podrazumijeva držanje i odijelo vozača i suvozača, izlazak, uparenost, stanje potkova, stanje i pristajanje hamova, stanje kola, te ukupni dojam.

Tablica 2. - REZULTATI POLOŽENIH ISPITA ODRŽANIH 2005. GODINE U ĐAKOVU, KRITERIJ - VRIJEME

Table 2. - PASS RESULTS OF THE EXAMS HELD IN 2005, ĐAKOVO, CRITERIA - TIME

Lipicanski pastuh Lipizzaner stallions	Radni kas 13km/h (2km/9'10")	Oštar kas 17km/h (2km/7'04")	Korak 6km/h (1km/10'00")	Vožnja poslušnosti Obedience driving	Dresura u paru Dressage in pairs
	Working trot	Extended trot	Walk		
Conversano ToplicaXXIV	9,35	7,18	9,33	+	+
Conversano Krabbe IX	9,05	7,14	9,73	+	+
Conversano Trofetta XI	9,05	7,14	9,73	+	+
Conversano Munja VIII	8,79	6,76	9,25	+	+
Siglavý Krabbe XVIII	8,21	7,28	10,04	+	+
Pluto Krabbe XXII	9,45	7,63	9,20	+	+
Favory Toplica XIX	10,22	7,49	9,23	+	+
Favory Allegra XXXIII	10,15	7,42	9,39	+	+
Prosjeak - Average	9,283	7,255	9,487	zadovoljio satisfy	zadovoljio satisfy

Ispitivane životinje u prvom dijelu ispita radne sposobnosti moraju zadovoljiti kriterije u kretnjama na vrijeme: korak – 6 km/sat, radni kas – 13 km/sat, oštar kas – 17 km/sat. Sve životinje koje zadovolje ovaj kriterij mogu nastaviti ispit radne sposobnosti u dresuri. Ocjenjuje se poletnost, ako su u

pitanju dvije životinje uparenost, savitljivost, poslušnost, preciznost izvođenja zadanih radnji. Do sada je evidentan problem bio smirivanje mladih konja u koraku. Testiranje lipicanaca u jahaćoj dresuri odvija se prema pravilniku početničke (P) dresure.

Zaprežna natjecanja su podijeljena u tri faze, tako da prvu čine prezentacija i dresura, drugu maraton, a treću svladavanje staze s čunjevima. Prva faza uključuje prezentaciju u kojoj suci ocjenjuju dojam i sklad zaprege uključujući konje, vozača i suvozača. Znatno zahtjevniji dio prve natjecateljske faze je dresurna zaprežna vožnja u prostoru čija veličina odgovara zaprezi, odnosno broju konja i dužini zaprege. Ovisno o kategoriji, natjecanje sudi od tri do pet sudaca, koji ocjenjuju utreniranost, impuls, akciju i poslušnost konja kao i vještinu vozača. Drugu fazu natjecanja predstavlja maraton na stazi dužine do 27 km podijeljenoj u pet dionica (A, B, C, D i E). Staza je neravna, s prirodnim preprekama i vodenim rovovima, tako da vozač zaprege mora imati utrenirane i pripremljene konje, te iskustvo. Dionice A i E su dužine do 10 km i obično se prelaze u kasu. Dionice B i D su kraće (1,2 km) i treba ih prijeći hodom. Srednja dionica (C) duga je pet kilometara i prelazi se ojačanim kasom. Na stazi dionice E nalazi se pet do sedam fiksnih prepreka koje treba svladati po predviđenom redosljedu (prolazak kroz 7 zadanih kapija u svakoj prepeci), pojedinačno najviše u pet minuta. Ulaz u prepreku s krive strane, isprezanje konja, prekoračenje maksimalno dopuštenog vremena ili pomoć od osoblja izvan tima donosi diskvalifikaciju zaprege. Maratonsku stazu treba prijeći u roku od dva sata. Treću fazu natjecanja čini svladavanje staze postavljenog parkura prolaskom između čunjeva. Staza je duga 500 do 800 metara i na nju se postavlja 20 zadanih prolaza koje zaprega treba prijeći u zadanom vremenu po predviđenom redosljedu, sa što manje rušenja čunjeva. Jedan od sudaca koji sude natjecanje nalazi se na zaprezi, a kod maratona suci se nalaze i uz stazu, posebice uz fiksne prepone, a trećeg dana natjecanja i uz čunjeve. Ocjene svih faza natjecanja zbrajaju se u konačnu zbirnu ocjenu koja rangira natjecateljske zaprege. Na natjecanjima dolazi do izražaja utreniranost konja, akcija nogu, impulsi pokreta, izdržljivost, poslušnost, brzina konja kao i obučenost vozača zaprege. Natjecanja u vožnji dvoprega u Republici Hrvatskoj se rangiraju kao revijalna, zatim utakmice za bodovanje za Dvoprežni kup Hrvatske, te seniorsko i juniorsko prvenstvo Republike Hrvatske (tablica 3). Seniorsko Prvenstvo Republike Hrvatske u vožnji dvoprega odvija se prema međunarodnim FEI pravilima.

Testiranje lipicanaca u jahaćoj dresuri odvija se prema početničkoj dresuri (P), a inače se dresurna natjecanja odvijaju u kategorijama (P, A, L, M i S), od početničke do najteže dresure.

Tablica 3. - UKUPAN POREDAK VOZAČA (SENIORA, JUNIORA I CROATIA CUP-A) U VOŽNJI DVOPREGA ZA NATJECATELJSKU 2005. GODINU

Table 3. - OVERALL ORDER OF DRIVERS (SENIOR, JUNIOR AND CROATIAN CUP) IN TWO-HORSE CARRIAGES IN 2005.

Vozač seniora Driver senior	Ukupno bodova Total points	Vozač juniora Driver junior	Ukupno bodova Total points	Vozač Croatia Cup-a Driver Croatia Cup	Ukupno bodova Total points
Nikola Vidačić	75,99	Adam Živić	29	Stjepan Katić	24
Josip Zirn	106,11	Marko Sekulić	27	Josip Zirn	20
Stjepan Katić	115,50	Marko Kereković	26	Josip Kadić	20
Josip Kadić	139,11	Matea Nakić	18	Ante Medvidović	18
Tomislav Drenjačević	216,43	David Kadić	16	Antun Dorić	14
Nikola Janković	299,83	Ivan Filipović	15	Dragan Matković	9
		Josip Krznarić	7	Antun Sekulić	9
		Ivan Jarić	7	Tomislav Drenjačević	6
		Marko Filipović	6	Nikola Janković	5
		Josip Kiš, Ml.	4	Marjan Pavić	5
		Ivan Janković	4	Mladen Mateković	3
		Ivan Marošević	3	Ivan Kereković	3
				Darko Klarić	2
				Ivan Janković	2
				Josip Kiš	1
				Slavko Maroševac	1
				Ivan Krolo	1
				Josip Nakić	1
				Dario Dorušak	1

Zaključak

Do sada je u Hrvatskoj od 1999. godine kada se počeo primjenjivati ispit radne sposobnosti lipicanaca test položilo 126 lipicanaca. Pregled, ocjena i klasiranje, tj. rasplodni lipicanski pastusi odabiru se prema međunarodnom modelu za lipicansku pasminu. Čistokrvni lipicanski pastusi se mjere, fotografiraju i ocjenjuju prema uzgojnom tipu, eksterijeru i kretnjama u hod u kasu. Ispit radne sposobnosti se polaže u vožnji jednoprega ili dvoprega ili u jahačkoj dresuri sukladno pravilniku. Testiranje lipicanaca se provodi i u zaprežnom športu koji se u Hrvatskoj odvija prema međunarodnim (FEI - Federation Equestre Internationale) pravilima.

LITERATURA

1. Baban Mirjana, M. Ernoić, M. Kovač (1998): Program uzgoja konja u Republici Hrvatskoj sa stručnim uputama za provedbu. Hrvatski stočarski selekcijski centar.
2. Baban Mirjana, I. Mandić, M. Čačić (2004): Program uzgoja za lipicansku pasminu konja. Središnji savez uzgajivača lipicanske pasmine konja u Republici Hrvatskoj.
3. Baban, M., I. Mandić, M. Čačić, T. Rastija (2005): Središnji savez uzgajivača lipicanske pasmine konja u RH. 40. Znanstveni skup hrvatskih agronoma. Opatija.
4. Mandić I. (1999): Uzgojni program za lipicansku pasminu konja Državne ergele lipicanaca Đakovo.
5. Nushol, Z., D. Vinček, I. Mandić (2000): Ispit radne sposobnosti konja. Stočarstvo 54 (5) 371-387.
6. Driving. The complete Riding and Driving System; Book 5. The official instruction handbook of the German National Equestrian Federation. Kenilworth Press, 1997.
7. Evidencija Državne ergele lipicanaca Đakovo: Rezultati ispita radne sposobnosti.
8. Evidencija Državne ergele lipicanaca Đakovo: Rezultati prvenstva Republike Hrvatske u vožnji dvoprega.
9. Pravilnik za suđenje prepreka u maratonu za dvopreg (FEI - Federation Equestre Internationale)

TESTING LIPPIZANER HORSES WORKING ABILITY

Summary

Examination of Lippizaners working ability is conducted on young stallions and mares at the age of three and older. Before taking the working ability examination young stallions as young head are examined according to origin and phenotype, and measuring, grading and selection of potential breeding stallions is done, because only thoroughbred Lippizaners are graded. In the first part of the working ability examination in driving Lippizaners have to fulfil criteria of movement in time: walk – 6 km/hour, working trot – 13 km/hour, extended trot – 17 km/hour. All head that satisfy this criterion can continue the examination in working ability dressage. Vivacity is graded, and if there are two horses then matching, suppleness, obedience, precision in executing the set tasks. After the basic examination of working ability is graded positively, sport testing begins. Testing in riding sport dressage is held in dressage P, A, L, M and S categories. Driving contests are divided into three phases, the first is the most difficult dressage discipline, the second is the most demanding in marathon driving and the third is driving in parcours between obstacles.

Key words: working ability examination, lippizaner, training sport, driving sport

Primljeno: 22. 7. 2006.